

cialium eorundem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsum generalia, vel provincialia Capitula extiterunt: multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala, & ipsum fratrum (quos decet puritatem omnimodam in suis observare actionibus), & ab his abstine propensius, per quae possit alii exempli pernicias generati famae detrahitur plurimum & honori. Nos his occurrere paternae solicitudinis studio intendentis, praesenti decreto facimus: compositiones, & pacta hujusmodi cum Praelatis, Capitalis, & c. rectoribus, & personis praedictis ab ipsorum fratribus Conventualibus Prioribus, seu Guardianis facta vel approbata, de suorum Conventuum consilio & assensu [dum ramen alias sint licita, & honesta] debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuo & inviolabiliter observari: non obstante, quod magistri, vel ministri aut Prioris generalium, seu provincialium praedictorum non intervenerit in eisdem assensu, nec ab ipsorum generalibus, vel provincialibus Capitalis extiterint approbata: seu quod sedes Apostolica in iis, qua per praedictos fratres Minores facta fuerint, auctoritatem suam non praesiterit, vel assensum.

TITULUS XIX. DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Laicus potest esse Procurator ad agendum, & defendendum in causis spiritualibus.

Bonifacius VIII. [an. 1299. Romae.]

Non indiscretus Judex censetur egisse, Procuratorem Laicum ad agendum, vel defendendum in causis spiritualibus admittendo: cum regulariter qui non prohibetur expresse ad exercendum prourationis officium, idoneus debeat reputari.

Procurator post item contestatam potest dare alium Procuratorem: antenon, nisi datus fuerit in rem suam, vel a Domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

§. 1. Licet autem a Procuratore post item contestatam ab eo possit [cum Dominus sit litis effectus] dari alius Procurator: antea tamen non potest, nisi in rem suam sit datus, vel a Domino substituendi alium [etiam certa non expressa persona] sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia potest dare alium procuratorem libere, & etiam quondocunque. h. d.

§. 2. Procurator vero datus ad negotia potest libere quondocunque alium deputare.

CAP. II.

Procurator ante item contestatam etiam sine causa revocari potest, post item contestatam non sine rationabili causa: Dominus tamen b. ne potest adesse cause cum ipso Procuratore, maxime si de collusione timeat.

Idem.

Quamvis e Procuratore possit ante item contestatam etiam sine causa libera a Domino revocari, postea tamen ipso nolente nequibit: nisi eum cum Domino inimicum fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus haeredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel aegritudine, aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit merito revocandus. Verum, quanquam [nisi ut præmittitur] revocari non possit, Dominus tamen suæ causæ una cum eodem Procuratore [maxime si de collusione timeat] minime prohibetur adesse.

a Vid. B. Thom. 2. 2. q. 43. per totam questionem. b In antiquis codicibus constanter legitur, actibus. c Distio, &, deest in manuscriptis. d Hic text. habet locum in postis factis cum Laco. e Pro hoc c. vide, quæ tradit Jason consil. 138. incip. revocatur in dubium, vol. 4. & Felinus in cap. ex parte Decani, extra de scripto.

CAP. III.

Procurator habens mandatum substituendi, substitutum a se post mandatum suscepsum, etiam si eo non sit usus, revocare non potest, nisi & potestem habuit revocandi. Si autem erat Procurator ad plures causas, & in altera substituit, in aliis remaneat Procurator. Joan. Andr.

Idem Bonifacius VIII.

I. qui a & Procuratore super hoc a Domino potestem habent Procurator extirp extirpatus, non potest post mandatum suscepsum, etiam si eo usus non fuerit, (licet in delegato sedis Apostolicae vices suas alteri committente aliud censeatur) ulterius revocari ab illo, nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verum si cum ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantum substituerit earundem, in aliis nequaquam prohibetur prourationis officium exercere.

CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua illorum specificatione, vel libera potestate. h. d. Zen.

Idem.

Qui ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiam si mandatum exigant speciale) constituitur Procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis, vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati b fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admitterur. Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transfigere, vel pacisci non potest: nisi ei bonorum, vel cause administratio libere c sit concessa.

CAP. V.

Mandatum generale ad negotia, etiam ad judicia se extendit.

Idem.

Qui generaliter constituitur ad negotia Procurator, age re a experiri potest d, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale.

Potest filius familias esse Procurator, etiam absque patris consensu. Zen.

§. 1. Nedum vero ad negotia, sed etiam ad judicia potest filius familias absque patris assensu fieri Procurator.

Major annis XXV. ad judicia, major XVII. ad negotia depurari potest Procurator. h. d. Zen.

§. 2. Licet autem quis post XVII. annum Procurator ad negotia licite deputetur: ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, deputari nequibit.

CAP. VI.

Ex duabus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si vero in solidum, qui primo constitutus item, admittitur altero totaliter excluso: nisi adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente, nec alium substituente, reliquis admittatur. h. d. Zen.

Idem.

Si duo e Procuratores simul (non adiecto in solidum) deputentur, unus sine altero non debet admitti. Secus si sint in solidum constituti: sed tunc illius melior

a De materia revocationis procuratoris vide Cynum & alios in l. mandato. C. mandati, & Joannem Ananiam consil. 25. incip. utrum presentatio. & Paulum de Castro consil. 361. incip. venerabilis vir. b Vid. l. legata inutiliter. de legat. 1. & Dec. in l. 1. de reg. juris. Font. c alias ita: libera. d Vid. l. 1. §. si mutuam. ff. si quid in fraud. patr. de Anch. Font. e Ad hunc tex tum vid. que dicit Felinus in c. 2. text. de test. addit. Socinum consil. 11. incip. circa presentem. lib. 1.

CAP. IX.

Tria dicit: Primo, quod Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundo quod talis Procurator non substituit, nisi ad hoc mandatum habeat. Tertio, quod si talis Procurator revocatus etiam ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Joan. Andr.

Idem.

Procurator a & non aliter censemetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum haberit speciale. Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen causa (propter magnum, quod ex facto tam arduo b posset impedimento exclusus, non reassumit, nisi altero impedito. h. d. Dominicus.)

§. 1. Ceterum ubi nullo substituto, alter suscipit negotium prosequendum, is, qui occupavit primitus, ipsum resumere postea impedimento cessante nequibit: nisi forsitan illum contigerit a impediri.

In causis spiritualibus ex duabus Procuratoribus simul simpliciter datis, judex eligit magis idoneum, qui solus prosequi potest: nec alius admittitur, nisi primo legitime excluso. h. d. Dominicus.

§. 2. Sane in electionum, postulationum, provisionum, & aliorum spiritualium negotiorum causis (cum talia Clericorum expeditionem exigere dignoscantur) volumus specialiter observari, ut si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, Judge (ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat) idoneorem ex ipsis eligere valeat: & ille solummodo prosequatur, habeatque, quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censuimus post occupationem factum ab alio superius admittendum.

CAP. VII.

Procurator, qui renuit acceptare mandatum, pænitere potest, quamdiu constituens in eadem perseveraverit voluntate.

Idem.

Licet b is, qui Procurator constituitur ab absente, differit presentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tam nonnequam obstante, quamdiu constituens in eadem persistenter voluntate, ipsum acceptare poterit c, quondocunque placebit.

CAP. VIII.

Dominus dans Procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando, procuratorem non intelligitur revocare: securus si simpliciter, nisi expresse protestetur, quod ipsum revocare non intendit: vel alias hoc appareat ex probabilibus conjecturis. Joan. Andr.

Idem.

Si quem sub ea forma, Quoties te abesse contigerit, constitueris Procuratorem ad causam, non ideo (licet tractes eam postmodum per teipsum) Procuratorem ipsum dignoscetis revocare, quinimmo Procurator idem Procuratoris assumet officium, quondocunque te contigerit absentare. Secus si simpliciter a te fuerit constitutus: tunc enim five ante item contestatam, five post, ad causam ipsum venias, non ut ipsi Procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsum eum revocare censeris, nisi dicas expresse, quod ipsum vis in officio prourationis (hoc non obstante) manere, vel nisi quod non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus apparent conjecturis d, ut si forsitan aliquis immineat articulus, in quo tu melius nostri veritatem, aut si sit Procurator ipse infirmus, vel forsitan se absentet, seu quicquid aliud accidat, propter quod ipsa causa tua sit presentia opportuna.

a Alias, contigerit. b ad hunc text. vid. que dicit Alex. consil. 81. incip. revocatur in dubium. l. 5. c Vid. l. confus. ff. de act. & oblig. Font. d Una presumptio tollit aliam. de presumpt. literas, de in integr. restit. l. divus, Font.

CAP. UN.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excommunicatus est ipso jure. Joan. Andr.

Gregorius X. in Concilio generali Lugdun. (an. 1273 in Gallia.)

A Bsolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamecumque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metu extorta, presentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem sine vindicta violentia crescat audacia, eos, qui absolutioem seu revocationem hujusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententia decerimus subiacere.

TITULUS XXI. DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

CAP. I.

Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadet. Joan. Andr.

Gregorius IX. (an. 1236. Rome.)

E Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda: c nisi prævaricationis, vel fraudis manifesta probetur super hoc interveniente commentum: aut alia rationabilis causa subit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

CAP. II.

Ecclesia contra confessionem, quæ laesa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum: postea non, nisi per viam juris communis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1299. Romae.)

Si

a Vid. Ancharanum consil. 223. incip. A. duas filias habebat, & duobus Consil. seq. Antonium Butrium consil. 64. incip. A. duas filias habuit. c consil. sequent. & Alexand. consil. 146. incip. in causa & lite, & consil. 149. incip. viro processu. lib. 5. b Et ideo non deciditur juramento per judicem delato. Bald. in l. admonendi. Font. c Iste versiculos habet etiam locum in aliis personis, quibus ista restitutio compedit. Phil. Font.

Si adversus confessionem in judicio a se factam lœsa Ecclesia beneficium restitutionis in integrum intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat, non est [nisi aliquid rationabile appearat, quod aliud suaferit faciendum] ad hoc p̄tendum ulterius admittenda. Ubi vero per viam communem revocationis erroris, quem in facto prætendit, vult adversus suam confessionem Ecclesia se juvare, hoc quan- duncque poterit, donec negotium sit finitum.

TITULUS XXII. DE ARBITRIIS.

CAP. I.
Si ex tribus arbitris duo concordant in summa, tenet illorum sententia: si omnes discordant, tenet sententia de summa minori.

Bonifacius VIII. (an. 1299.)
Si ex tribus arbitris te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia prævalere duorum: licet cum unus in xv. alius in x. tertius vero in quinque pronuntiant, illius, qui dixit de summa minori (cum in illa omnes concordes existant) sententia efficax censeatur.

CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando, vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille præsens esset. Circa Judices autem antiqua iura serventur. Joan. Andr.

Idem.

ULT questionibus (qua plerunque propter arbitrorum voluntariam, seu malitiosam absentiam remanent indecisæ) finis celerius imponatur: statuimus, ut si ex tribus arbitris a partibus electis eorum aliquis ab aliis legitime requisitus ad examinandum, vel definiendum una cum eis negotium, super quo in ipsis extitit compromissum, non curaverit [cessante impedimento legitimo] convenire: duo præsentes, penes quos [licet lex civilis alius innuere videatur] totalem eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosa, seu voluntaria illius absentia non obstante) dictum examinare negotium, & libere definire, sicut possent illo præsente, nec volente cum eis in unam sententiam concordare: ut sic ipsius absentia præsentia repleta divina cum reputari faciat pro præsente. Circa Judices vero antiquæ nolumus iura immutari.

a Vid. Bart. in l. item si unus. §. item si plures. ff. eod. tit.

FINIS LIBRI PRIMI.

SEXTI DECRETALIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS. DE JUDICIIS.

CAP. I.
Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum a Papa, non potest compellere partem, ut personaliter coram eo compareat, nisi ex rationabili causa. Joan. Andr.

Innocentius IV. in generali Concilio Lugdunensi. (an. 1245. in Gallia.)

Juris esse ambiguum non videtur, Judicem delegatum [qui a sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale] jubere non posse alterutram partium coram se personaliter in judicio comparere: nisi causa fuerit criminalis, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro iuramento calumniæ faciendo, vel alias juris necessitas partes coram eo exegerit personaliter præsentari.

CAP. II.

Mulieres personaliter ad judicium (quacunque causa in jure non expressa) invitæ trahende non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, Judex expensis producentis interdum ibit, interdum mittet: & Judex fraudulenter va- dens, excommunicatus est. Mulieres religiose, etiam volen- tes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad judicium trahi non possunt; quod contra prædicta fit, est iritum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

a Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. judic. Font.

CAP. III.

Major XIV. annis per se vel procuratorem potest agere, & desen- dere causam spiritualiæ: minor XIV. per se non agit, sed per Pro- curatorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Ecclesiastici Judicis, & etiam delegati ad causas illas. Filii familias sine patris assensu agit causam spiritualiæ. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Si annum quartum decimum tuæ peregisti ætatis, in beneficialibus, & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeres, ad agendum, & defendendum per te, vel per Procuratorem, (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debebis. Si vero intra XIV. annum existas, per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum Episcopum, vel per Officiale ejusdem tibi curator dabitur ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante fueris) cum auctoritate alterius eorundem, procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolica sedis, & subdelegatus ab eo, tibi [si non habeas] curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem præstare ad illas causas, vel lites duntaxat, qua coram ipsis fuerint ventilandæ. In hujusmodi quoque litibus sive causis, quanquam in potestate patris existas b, nec alias absq; ipsius assensu in judicio regulariter esse possis: ejus [cum de iis se intrumittere non habeat] nequaquam requiri debet assensus.

TITULUS II. DE FORO COMPETENTI.

CAP. I.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam querelæ, de causa subditorum, Suffraganeis etiam ipsis consen- tientibus, non cognoscit. h. d. usque ad §. Neque.

Innocentius IV. c [an. 1250.]

Romana Ecclesia; [C. inf.] Nec appellationis articulo prætermisso, nec alias etiam (cum minime appelle- latum extiterit) Rhemen. Archiepiscopus vel ejus Officialis d, de causis Clericorum tanquam Judices [licet in ipsis iidem Clerici de facto consentiant] absque dioce- sanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos Suffraganei non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias, & præcepta exequi, vel testimonia in causis ad eos devolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiæ subdi- totis iporum delegationem suscipere, vel sententias, & præcep- ta exequi, aut in causis per appellationem devolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de confusione obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra Officiales, vel Prelatos Suffraganeo- rum [consuetudine aliud non disponente] & contra subditos iporum, pro salariis Advocatorum, & Procuratorum causa- rum fori Archiepiscopi, Judex competens non est. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipsum Officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios interiores Pra- latos, Suffraganeis eisdem subjectos [dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat] nec subditos Suffraganeorum ipsum, super salariis Advocatorum, & Procuratorum in causis (qua in Rhemensi ventilantur curia) co- gant querelantibus in sua præsentia respondere.

Archiepiscopus non compellat invitatos contrahentes aliarum diocesum in sua propria coram se respondere, nisi ibi inveniantur. Sed si citati nolunt compareare, vel malitiosa se occul- tant, ne citentur, in bonis ipsis suis diocesis potest missione-

a Vid. l. fæminæ. de proc. l. servus. C. de jud. & l. fæminæ. ff. de reg. iur. b Al. ita præfatus judex propter hoc, & c. c causa religionis hoc licet V. l. 1. ff. de in jus voc. l. servus ad custodiad ff. de alim. & sibar. legat.

facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam . h. d.

§. 3. Contrahentes vero aliarum diocesum, super contra- tribus initis in Rhemensi diocesii ab eisdem (nisi inveniantur ibidem) trahere coram se non debet invitatos: licet in posses- sionem bonorum, qua ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciant, si eorum auctoritate citati a comparere contemnant, possint missionem facere contra eos: vel (si forte malitiosa se- ipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere fa- cendum in possessionem bonorum, qua in alia etiam diocesii obtainere noscuntur: sed tunc loci dioecesanus ad denuncia- tionem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

Non potest Archiepiscopus suis Clericos mittere in diocesum Suffraganei, ut coram eis sicut contractus, vel iam facti appro- bantur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt Suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis, nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel subditos, si nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem, secundum Do- minicum.

§. 4. Nec Clericos suis mittant ad Suffraganeorum ipso- rum b dioceses pro ineundis, vel recognoscendi contra- tribus coram ipsis. Nec corundem Suffraganeorum subditos compellant coram se occasione hujusmodi iuri stare. Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum Suffraganeo- rum Officiales, & subditos (pro eo quod vocati ab ipso nolunt querelantibus in sua præsentia respondere) Ecclesiasticam exercere censuram.

CAP. II.

Judex secularis, qui vult Clericum compellere ad debita [causa liquida] solvenda, per Ecclesiasticum Judicem des- stere compellantur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

Seculares & Iudices, qui (licet ipsis nulla competit jurisdic- tio in hac parte) personas Ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contra ipsas earum exhibentur literæ, vel probations alia inducuntur) damnablem præsumptione compellant d, a temeritate hujusmodi per locorum ordina- rios censura Ecclesiastica decernunt compescendos.

CAP. III.

Ratione juramenti Laicus (ut illud servet) coram Judice Ecclesiastico convenientur.

Idem.

Cum C. Laicus [pro quo solvisti certam pecunia] quan- titatem, in qua pro eo te fidejussione nomine obliga- veras te servare recusat indemnum, contra juramentum a se praeditum temere veniendo: Ipsum coram Ecclesiasti- co Judice [ad cuius forum ratione juramenti causa hu- jusmodi cognitione noscitur pertinere] de jure poteris con- venire: ut ipsum monitione præmissa, per censuram Ec- clesiasticam e, quod te super prædictis (ut tenetur) ser- vet indemnum, prævia ratione compellat.

TITULUS III. DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Joan. Andr.

Innoc. IV. in Concilio Lugdun. [an. 1245.]

Exceptionis peremptoriae, seu defensionis cujuslibet principalis cognitionem negotii contin- gentis,

a Vid. l. sed interpellatus. §. 1. ff. de arbitr. b al. suorum c Vid. que late tradit Alex. consil. 8. l. 1. d dicit Petr. de Anch. quod isti Laici factis hujusmodi probationibus sine senten- tia compellebant Clericos per sua statuta, unde not. quod scis sententia non aritat non subditum, ita etiam statuta. c fin. supr. de consil. eod. lib. Font. e Non ergo potest capere perso- nas aut res earum, Dom. Pet. de Anch. Phil. Font.